

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเตรียมตัวก่อนตายกับผู้ป่วย

โรคมะเร็งระยะสุดท้าย โรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

Application of Four Noble Truths in Preparation before
Death for End-Stage Cancer Patients at Ban Fang Hospital,
Ban Fang District, Khon Kaen Province.

สิริกานัญญ์ มหากิจสิริกักดี

Sirikan Mahakitsiriphakdee

นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

Master's degree student in Buddhism and Philosophy

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต อีสาน

Graduate School Mahamakut Buddhist university Isan campus

Author for Correspondence: tumsirikan2505@gmail.com

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการเตรียมตัวก่อนตายของผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย โรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อศึกษาหลักอริยสัจ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท และ 3) เพื่อประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเตรียมตัวก่อนตายกับผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย โรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยเน้นศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ พระไตรปิฎก เอกสารวิชาการ ตำรางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ รวบรวมข้อมูลจากประสบการณ์จริงในภาคปฏิบัติ และทบทวนเอกสารแนวทางการดูแลแบบประคับประคอง นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สรุป และนำเสนอเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การเตรียมตัวก่อนตายของผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้ายโรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เป็นการเตรียมตัวผู้ป่วยใน 3 มิติ คือ (1) ด้านร่างกาย โดยการเข้าใจกระบวนการรักษาแบบประคับประคอง (2) ด้านจิตใจและจิตวิญญาณ โดยการเข้าใจกระบวนการยอมรับข้อเท็จจริงของชีวิต และ (3) ด้านสังคม โดยการเข้าใจบริบท ซึ่งมีครอบครัวและสิ่งแวดล้อม อยู่ในกระบวนการบทบาทของทีมการดูแลแบบประคับประคองของโรงพยาบาล จึงเป็นความหวังสุดท้ายของชีวิต ในการบรรเทาทุกข์ต่าง ๆ 2) หลักอริยสัจ 4 เป็นกระบวนการแก้ปัญหาดับทุกข์ที่แท้จริง ได้แก่ ทุกข์(รู้ปัญหา) สมุทัย(รู้สาเหตุ) นิโรธ(รู้เป้าหมาย) มรรค (รู้วิธีการ) และ 3) การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเตรียมตัวก่อนตายกับผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย โรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เป็นผลทำให้ผู้ป่วยรู้มิตของชีวิตและความเจ็บป่วย เข้าใจชีวิตและยอมรับความตายได้ตามความเป็นจริง โดยวาระสุดท้ายของชีวิตมี 4 ขั้นตอน คือ (1) กระบวนการสร้างความเข้าใจความจริง (2) กระบวนการสร้างการยอมรับ (3) การปรับสมดุลชีวิต และ (4) การปล่อยวางอย่างเข้าใจ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

คำสำคัญ : การประยุกต์; หลักอริยสัจ 4; การเตรียมตัวก่อนตาย

Receive:15/10/2567 **Revised:**10/11/2567, **Accepted:** 11/11/2567

Abstract

This thesis had the following objectives 1) to study the preparation before death of patients with end-stage cancer at Ban Fang Hospital, Ban Fang District, Khon Kean Province, 2) to study the principle of the Four Noble Truths appearing in Theravada Buddhist scriptures and 3) to apply of the Four Noble Truths in preparation before death the end-stage cancer patients, Ban Fang Hospital, Ban Fang District, Khon Kean Province. It was a qualitative study focusing on studying various documents, including the Tripitaka, Commentary, textbooks, and related research. Data was collected from actual experiences in the practice. It also involved reviewing guidelines for palliative care, analyzing the obtained data, and creating conclusions and a descriptive presentation.

The results of the research indicated the following: 1) Preparation for the death of patients with terminal cancer at Ban Fang Hospital, Ban Fang District, Khon Kaen Province involved preparation in three dimensions: (1) physical by understanding the palliative care process, (2) mental and spirituality by understanding the process of accepting the facts of life, and (3), social aspect by understanding the context which had family and environment . It was in the process of the role of the hospital's palliative care team. Therefore it was the last hope of life in relieving various sufferings. 2) The Four Noble Truths that appear in Theravada Buddhism were found to be a true process of solving problems and ending suffering. (1) Dukkha Knowing the problem, (2) Samudaya Knowing the cause, 3) Nirodha Knowing the gold, 4) Path Knowing the method, and 3) Application of the Four Noble Truths in preparing before dying with patients with terminal cancer Ban Fang Hospital, Ban Fan District, Khon Kaen Province. As a result, patients know and understand life and death. The quality of the last days of life was improved from 4 steps: 1) the process of creating acceptance of the truths, 2) the process of creating an understanding of life and suffering, 3) adjusting the balance of life, and 4) adjusting to suffering by with understanding.

Keywords: Application, Four Noble Truths, Preparation before Death

1. บทนำ

ทุกคนที่เกิดมาในโลกนี้ ต้องพบกับความตาย เกิดเท่าไรก็ตายเท่านั้น ไม่มีใครสามารถบอกได้กำหนดได้ใน ปุณฺณคนธรรมา ว่าความตายจะมาเยือนเมื่อใด ทุกคนต่างล้วนกลัวความตายจะมาถึง แม้แต่ผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย ที่ได้รับการดูแลแบบประคับประคอง ซึ่งได้รับการวินิจฉัยตั้งแต่ระยะเริ่มต้น จากโรงพยาบาลบ้านฝาง และ ส่งต่อเพื่อการรักษาไปยังโรงพยาบาลโรคนุ้ยขอนแก่น และโรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในระหว่างที่ผู้ป่วยกำลังรับการรักษา ก็ได้เที่ยวกลับไปรับบริการโรงพยาบาลบ้านฝาง เพื่อตรวจเลือด ตรวจคลื่นหัวใจ เอกซเรย์ปอด แล้วนำผลไปตรวจรักษาตามนัด ตามแผนการรักษาทุกครั้ง จนกระทั่งเข้าสู่ระยะสุดท้ายโรงพยาบาลบ้านฝาง ก็จะได้รับใบส่งตัวกลับ เพื่อการดูแลแบบประคับประคอง (Palliative care) ผู้ป่วยเรื้อรังจากการเป็นโรคที่รักษาไม่หายย่อมมีความทุกข์เจ็บปวดทรมานร่างกาย สภาวะจิตใจอ่อนแอจนคลอนแคลน หดหู่ ถดถอย ออกจากสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เคยอยู่ อารมณ์หงุดหงิด ขาดความเชื่อมั่น ขาดความศรัทธาในตนเอง ผู้ป่วยมะเร็งระยะสุดท้ายรับรู้ภาวะใกล้ตาย 2 ลักษณะคือ รับรู้ตายจริง และรับรู้เพียงบางส่วน ซึ่งมีผลต่อการให้ความหมายชีวิต ในภาวะใกล้ตายของผู้ป่วยใกล้ตายกับภาวะที่ต้องดูแล ภาวะที่ไม่ปกติหรือแปลกแยกและความทุกข์ใจกับภาวะใกล้ตาย ให้ความหมายความตายใน 5 ลักษณะ ได้แก่ ความตายทำให้พลัดพราก ความตายทำให้ต้องพลาดหวัง ความตายทำให้หลุดพ้นจากความทุกข์ทรมาน ความตายเป็นเรื่องปกติ ธรรมดา และความตายเป็นเรื่องไม่แน่นอน(เกัญญัฐิตา ศรีภา, 2554: 83-94) ผู้ป่วยวาระสุดท้ายมีอาการทางกายที่ไม่สุขสบาย เช่น อาการปวด อ่อนล้า หายใจไม่อิ่ม ที่สำคัญกว่านี้คือจิตใจ มีความกลัว วิดกกังวลต่าง ๆ (ศรีเวียง ไพโรจน์กุล, 2555) ในระหว่างปี พ.ศ.2550-2560 ผู้วิจัยได้สัมผัสอยู่กับผู้ป่วยโรคมะเร็งตั้งแต่ระยะเริ่มต้นจนกระทั่งระยะสุดท้าย ทำให้มองเห็น ความคิด ความรู้สึก ความคาดหวังของผู้ป่วย มีความตกใจ เสียใจ เศร้าใจ วิดกกังวลต่าง ๆ นานา กลัวสารพัด แม้ว่าจะยินยอมรักษาตามแนวทางแพทย์แผนปัจจุบันด้วยความ หดหู่ใจ ท้อแท้ แต่บางคนแสวงหาทางเลือกอื่นควบคู่กันไปด้วย เพื่อหวังว่าจะหายจากโรคมะเร็ง สภาพจิตใจของผู้ป่วยระยะท้ายแบ่งได้ 4 กลุ่มคือ 1) พร้อมตาย ไม่มีความกังวลใด ๆ แล้ว 2) ยังไม่พร้อมตาย ยังมีความห่วง วิดกกังวล 3) อยากตาย ต้องการหนีทุกข์หนีความรู้สึกไร้ค่า เป็นภาระครอบครัว 4) กลัวตาย กลัวโดดเดี่ยว กลัวความทรมาน(สายสิริ อิศรชาญญาณชัย, 2559: 9) ซึ่งไม่รู้ว่าจะหมดลมหายใจลงไปเมื่อใด อยู่อย่างทรมาน หาทางออกไม่ได้เหมือน วนเรื้อยู่ในอ่าง

ปัญหา ไม่มีการเตรียมตัวก่อนที่จะตาย ทั้ง ๆ ที่ความตายเป็นเรื่องใกล้ตัว เป็นเรื่องจริงของทุกคนและไม่มีใครหลีกเลี่ยงพ้นจากความตายไปได้ การเตรียมตัวก่อนตาย คือการสร้างความเข้าใจเรื่องชีวิตและความตาย การมีสติ และไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต เข้าใจและเข้าถึงกฎไตรลักษณ์ เข้าใจ ยอมรับ และเตรียมใจรับกับความตายที่กำลังมาถึง(ประสิทธิ์ กุลบุญญา, 2563: 196-212) อุปสรรคคืออย่างหนึ่งของการเรียนรู้เรื่องการตายดี หรือการเผชิญความตายอย่างสงบคือ ความกลัว นักจิตวิทยาแนวพุทธและอาสาสมัครช่วยเหลือด้านจิตใจของผู้ป่วยระยะสุดท้าย ได้พูดไว้ว่า การเผชิญหน้ากับความกลัวเป็นสิ่งที่ต้องมีการฝึกฝนโดยมีธรรมะเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ เช่น การใช้หลักอริยสัจ 4 รู้ทุกข์ เข้าใจทุกข์ ยอมรับในทุกข์ที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้ช่วงเวลาใกล้ถึงวาระสุดท้ายเป็นช่วงเวลาที่ยอมรับและเตรียมตัวคืนสู่ธรรมชาติให้มากที่สุด ความกลัวหรือความกังวลมักเกิดขึ้นซ้ำๆ เพราะเรามักคิดซ้ำคิดซ้อนกับเรื่องเดิมๆ ดังนั้นการฝึกจิตอยู่เสมอจะทำให้เราเตรียมพร้อมตัวเอง

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ได้ดี (จอห์น แมคคอลแนล, 2556) การที่จะเผชิญกับความตายแบบไม่กลัวกับความตาย และเห็นว่าความตายเป็นเรื่องธรรมชาติ เห็นชีวิตกับความตายเป็นเรื่องเดียวกัน ทุกคนมีศักยภาพที่จะเข้าถึงความตายอย่างสงบ แต่จะทำเช่นนั้นได้ ปัจจัยสำคัญก็คือมีการฝึกฝนตระเตรียมล่วงหน้ามาก่อน (พระไพศาล วิสาโล, 2553: 1) ความตายเป็นสภาวะธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นวัฏจักรชีวิตมนุษย์ ไม่มีใครสามารถพ้นจากความตาย และไม่มีใครสามารถกำหนดได้ว่าความตายจะมาถึงตนเองเมื่อใด เพราะความตายไม่ได้บอกล่วงหน้า ไม่ได้บอกวันเวลา ไม่ได้บอกอายุ ไม่ได้จำกัดสถานที่ ดังนั้น เราจึงควรเตรียมตัวก่อนตายได้ตั้งแต่ ตอนที่ยังมีสติสัมปชัญญะดีอยู่ ยิ่งเตรียมตัวเร็วเท่าไรเราก็งัยพร้อมจะรับมือกับความตายได้มากขึ้นเท่านั้น ซึ่งบุคคลนั้น ๆ จะต้องได้รับการฝึกฝนโดยมีพุทธธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ การเรียนรู้เพื่อการเตรียมตัวก่อนตายจึงเป็นเรื่องสำคัญ การรู้เท่าทันความตาย เป็นทักษะชีวิตขั้นพื้นฐานที่จำเป็น (สมรักษ์ เจียมธีร สกุล และจิรยุทธ สิ้นธุพันธุ์, 2562: 3) ต้องเรียนรู้และจัดการชีวิตด้วยตนเอง เป็นเรื่องที่ควรมีการเรียนรู้และ มีการเตรียมตัวให้พร้อมตายก่อนที่จะตายจริง เหมือนกับการเตรียมตัวสอบ เหมือนกับการเตรียมตัวก่อนแต่งงาน เหมือนกับการเตรียมตัวเดินทางไปต่างประเทศ

ประเด็นวิจัย ผู้วิจัยจึงได้นำเอา อริยสัจ 4 ไปประยุกต์ใช้ในการเตรียมตัวก่อนตายกับผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย ซึ่งโรคมะเร็งเป็น กลุ่มของโรคที่เกิดเนื่องจากเซลล์ของร่างกายมีความผิดปกติที่ DNA หรือสารพันธุกรรม ส่งผลให้เซลล์มีการเจริญเติบโต มีการแบ่งตัวเพื่อเพิ่มจำนวนเซลล์รวดเร็วและมากกว่าปกติ ทำให้เกิดก้อนเนื้อผิดปกติและในที่สุดก็จะทำให้เกิดการตายของเซลล์ในก้อนเนื้อนั้น เนื่องจากขาดเลือดไปเลี้ยง มะเร็งแต่ละชนิดจะมีการดำเนินของโรคไม่เหมือนกัน เช่น มะเร็งปอด มะเร็งสมอง จะมีการดำเนินชนิดของโรคที่รุนแรง ผู้ป่วยโรคมะเร็งที่เข้ามารักษาในโรงพยาบาลบ้านฝาง ได้รับการส่งต่อกลับจากโรงพยาบาลศูนย์ขอนแก่น และโรงพยาบาลศรีนครินทร์ หลังจากได้ทำการรักษาด้วยการผ่าตัด ฉายแสง อวัยวะที่เป็นมะเร็ง ให้ยาเคมีตามแผนการรักษาจนครบถ้วนแล้วอาการไม่เป็นผลดี ไม่ตอบสนองต่อการรักษา หมดหนทางรักษาเยียวยาอีกต่อไปตามแผนการรักษา แพทย์จึงวินิจฉัยให้เป็นผู้ป่วยระยะสุดท้าย นำมาซึ่งความโศกเศร้า และไปแสวงหาทางเลือกอื่นสิ้นเปลืองทรัพย์สินเงินทอง หากผู้ป่วยได้มีโอกาสเตรียมความพร้อมในเรื่องต่าง ๆ โดยการรู้และปฏิบัติตามหลักอริยสัจ 4 ก็จะเป็นการผ่อนคลายความทุกข์จากหนักเป็นเบา หรือดับทุกข์ไปได้ หลายคนอาจเข้าใจว่าเป็นเรื่องที่ยาก เพราะคิดว่าอริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมสำหรับการบรรลุธรรมหรือทางปฏิบัติของพระสงฆ์ พระอริยสงฆ์เท่านั้น แต่แท้จริงแล้ว หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เป็นเรื่องที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและในการแก้ไขปัญหาได้ทั้งสิ้น รวมทั้งการเตรียมตัวก่อนตาย ในผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย เพราะหลักอริยสัจ 4 เป็นธรรมเครื่องดับทุกข์ โดยมีความมุ่งหมาย ที่จะสอนให้บุคคลเข้าใจถึงความจริงตามธรรมชาติของสรรพสิ่งทั้งมวล ซึ่งในพระธรรมคำสอนนั้น กล่าวถึงการที่จะต้องกำหนดรู้ให้ได้ว่าความทุกข์หรือปัญหานั้นคืออะไร และ สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่ในขณะนั้น มีที่มาหรือเกิดจากสาเหตุอะไร อีกทั้งทำอย่างไร ด้วยวิธีการหรือใช้เครื่องมือใดในทางปฏิบัติ จึงจะทำให้ปัญหาดังกล่าวทั้งหลายหมดสิ้นไป ซึ่งหากนำหลักธรรมดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ก็จักทำให้บุคคลสามารถแก้ปัญหาได้ อย่างสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงที่เป็นไปในลักษณะของการวิเคราะห์การแก้ปัญหา ให้ถูกต้องด้วยวิธีการและถูกต้องตรงจุดของ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
ปัญหา และนำไปสู่การปล่อยวาง การตายคืออย่างมีคุณค่าคุณภาพ ตายอย่างมีสติและสมศักดิ์ศรีของความเป็น
มนุษย์ที่เกิดมาในชาตินี้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเตรียมตัวก่อนตายของผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย โรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาหลักอริยสัจ 4 ในพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเตรียมตัวก่อนตายกับผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย โรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเน้นการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก เพื่อศึกษาวิเคราะห์การนำเอาหลักอริยสัจ 4 ไปประยุกต์ใช้ในการเตรียมตัวก่อนตายของผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย ตามทัศนะของพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินการได้แก่ 1) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ คัมภีร์จากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกและอรรถกถา ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พร้อมด้วยคู่มือและแนวทางการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายแบบประคับประคอง สืบหาข้อมูลผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย และกระบวนการดูแลผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย โรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น 2) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ คัมภีร์จากอรรถกถา ตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ วิชานิพนธ์ สารนิพนธ์ เอกสาร วารสาร บทความ งานเขียนที่เกี่ยวข้องทั่วไป รวมทั้งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ อินเทอร์เน็ต โดยอาศัยแหล่งข้อมูลที่สำคัญจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และห้องวิชาการโรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น 3) ศึกษาเอกสารเฉพาะกรณีผู้ป่วยที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้ายดูแลแบบประคับประคองที่ยังช่วยเหลือตัวเองได้เป็นผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลบ้านฝาง โดยศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารและจากการสังเกตประสบการณ์จริงของผู้วิจัยในภาคปฏิบัติตามกระบวนการการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย 4) นำข้อมูลที่รวบรวมมาเรียบเรียงและวิเคราะห์พร้อมทั้งสังเคราะห์ให้ได้แนวคิดตามประเด็นการวิจัยในแต่ละวัตถุประสงค์

4. ผลการวิจัย

จากการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเตรียมตัวก่อนตายกับผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย โรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น สรุปผลได้ดังนี้

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การเตรียมตัวก่อนตายของผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย โรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เป็นการเตรียมตัวผู้ป่วยใน 3 มิติ คือ 1) ด้านร่างกาย โดยการเข้าใจกระบวนการรักษาแบบประคับประคอง 2) ด้านจิตใจและจิตวิญญาณ โดยการเข้าใจกระบวนการยอมรับข้อเท็จจริงของชีวิต และ 3) ด้านสังคม โดยการเข้าใจบริบท ระหว่างผู้ป่วยกับทีมดูแล ซึ่งมีครอบครัวและ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

สิ่งแวดล้อม อยู่ในกระบวนการและบทบาทของทีมงานดูแลแบบประคับประคองของโรงพยาบาล อันเป็นที่พึ่งและความหวังสุดท้ายของชีวิต ในการบรรเทาทุกข์ต่าง ๆ

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า หลักอริยสัจ 4 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นกระบวนการแก้ปัญหาดับทุกข์ที่แท้จริง ได้แก่ ทุกข์(รู้ปัญหา) สมุทัย(รู้สาเหตุ) นิโรธ(รู้เป้าหมาย) มรรค(รู้วิธีการ)

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเตรียมตัวก่อนตายกับผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย โรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เป็นผลทำให้ผู้ป่วยมีมิติของชีวิตและความเจ็บป่วย เข้าใจชีวิตและยอมรับความตายได้ตามความเป็นจริง โดยวาระสุดท้ายของชีวิตใน 4 ขั้นตอน คือ 1) กระบวนการสร้างความเข้าใจความจริง 2) กระบวนการสร้างการยอมรับ 3) การปรับสมดุลชีวิต และ 4) การปล่อยวางอย่างเข้าใจ. เป็นการเตรียมตัวก่อนตายของผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย ตามหลักพุทธธรรม ในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นการสร้างคุณค่าของชีวิตในวาระสุดท้าย ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีก่อนตาย เป็นขั้นเป็นตอนได้อย่างสมเหตุสมผล ตามฐานะ ตามสภาวะของแต่ละบุคคล เพื่อมุ่งสู่การปล่อยวาง จากการละสังขารจากการยึดติด จากการเหนียวรั้งทั้งหลายกลับคืนสู่ธรรมชาติได้อย่างเข้าใจธรรมชาติของชีวิต

5. สรุปผลการวิจัย ประโยชน์ของการเตรียมตัวก่อนตายถือว่าเป็นการวางแผนไว้ล่วงหน้าย่อมทำให้ได้รับความสะดวกมีความพร้อมในการดำเนินกิจการต่าง ๆ เป็นการไม่ประมาทในการดำเนินชีวิตช่วงต่าง ๆ ตลอดจนช่วงสุดท้ายของชีวิต ไม่ต้องห่วง หวงแหน ทรัพย์สินนอกหรือสิ่งต่าง ๆ ที่ยั้งคั่งค้างคาใจ มีเวลาในการเตรียมพร้อมที่จะไปสู่ปรโลก สุกติภพ เพราะชีวิตไม่เที่ยงแท้แน่นอน สมดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสสอนให้สัตว์โลก พึงระลึกถึงความตายอยู่ตลอดเวลาอันเป็นเครื่องมือสร้างสติเตือนใจในการดำรงชีวิตหรือที่เรียกว่า มรณานุสติ เพราะเป็นแนวทางทำให้จิตใจมีความเจริญก้าวหน้าไปสู่ความสงบที่แท้จริง ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่กลัว ไม่เศร้าโศก ไม่มีความทุกข์ ไปสู่จุดหมายถึงความปล่อยวางทุกสิ่งไว้บนโลกใบนี้ ดังบาลีพุทธภาษิตว่า ”อปมาเทน สมปาเทถ” “พวกเธอทั้งหลาย จงยังประโยชน์ตนและท่าน ให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด”

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การเตรียมตัวก่อนตายของผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้ายโรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น พบว่า เป็นการเตรียมความพร้อมผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ ให้เป็นผู้ป่วยระยะสุดท้าย เพื่อให้ยอมรับความจริงกับความทุกข์ที่กำลังเผชิญอยู่โดยการเตรียมทุกด้านทั้ง 4 ด้านของผู้ป่วยคือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านครอบครัว สังคมและสิ่งแวดล้อม และด้านจิตวิญญาณ โดยการเข้าสู่การดูแลแบบประคับประคอง ซึ่งมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถผ่านการอบรมการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย โดยทำเป็นสหวิชาชีพ เป็นการเข้าไปรู้สภาวะต่าง ๆ ของผู้ป่วยโดยให้ผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง ในการตัดสินใจแล้วร่วมกันวางแผนการดูแลไปด้วยกัน ในการตัดสินใจของผู้ป่วยต้องได้รับข้อมูลที่ตรงและเป็นจริง ซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อน จึงต้องมีกระบวนการ Counselling (การให้คำปรึกษาเฉพาะราย), Family meeting (การให้คำปรึกษารอบครัวยมีผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง), Support Treatment(การรักษาตามปัญหาของแต่ละบุคคล) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของรัชฎาพร แนบเนียน(2564: 65-77) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ผลของการดูแลผู้ป่วย

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ระยะสุดท้ายแบบประคับประคองด้านจิตวิญญาณ" พบว่า ที่ช่วยให้ผู้ป่วยรับรู้และยอมรับความจริงตามลำดับ เป็นกระบวนการสร้างการยอมรับความจริง

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาหลักอริยสัจ 4 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า เป็นการแก้ปัญหาตามขั้นตอน ขั้นที่ 1 ขั้นทุกข์ ผู้ป่วยได้รับรู้ความจริงที่เป็นความทุกข์ของตนแท้จริงคือ ความกลัวตาย ขั้นที่ 2 ขั้นสาเหตุแห่งทุกข์ ผู้ป่วยได้รู้สาเหตุที่แท้จริงในความทุกข์นั้นคือ กลัวการพลัดพราก กลัวการอยู่โดดเดี่ยว กลัวการทุกข์ทรมานจากการเจ็บปวดทั้งทางกายและทางใจ ขั้นที่ 3 ขั้นนิโรธ การดับทุกข์ เมื่อความกลัวต่าง ๆ ได้รับการแก้ไขตรงจุดของปัญหา ด้วยวิธีการเยียวยาบรรเทาอาการ ทั้งกายและใจ ความทุกข์นั้นก็ดับลง ขั้นที่ 4 ขั้นมรรค วิธีการการแก้ไขดับทุกข์ให้ตรงจุดในทุกขั้นนั้น ๆ ของผู้ป่วย โดยผ่านกระบวนการดูแลแบบประคับประคอง ประเมินสภาวะต่าง ๆ ของผู้ป่วยตามแบบประเมิน 4 ด้าน 5 มิติ ซึ่งสอดคล้องกับ บุชยามาสชีวิตสกุลยง(2551:1-8) ที่ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินระดับการดูแลผู้ป่วยที่ได้รับการดูแลแบบประคับประคอง ฉบับสวนดอกพบว่า การดูแลแบบองค์รวม คือ ประเมินร่างกาย จิตใจ สังคมและความเชื่อทางจิตวิญญาณ โดยการประเมินความสามารถในชีวิตประจำวัน 5 หัวข้อ คือความสามารถในการเคลื่อนไหว กิจกรรมและความรุนแรงของโรค การดูแลตนเอง การรับประทานอาหาร ระดับความรู้สึกตัว เป็นกระบวนการสร้างความเข้าใจชีวิตและการเจ็บป่วย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเตรียมตัวก่อนตายกับผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย โรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น พบว่า เป็นการนำหลักอริยสัจ 4 เข้าไปบูรณาการในการดูแลแบบประคับประคองตามขั้นตอน โดยใช้หลักพุทธธรรมนำการดูแล คือ อิทธิบาท 4 เป็นการให้การดูแลด้วยความพอใจ เต็มใจ ใส่ใจ ดูแลอย่างต่อเนื่อง โดยให้ความเอาใจใส่ต่อปฏิกิริยาของผู้ป่วยและไตร่ตรองอย่างละเอียดรอบคอบก่อนจะทำอะไรกับผู้ป่วย เอาใจเขามาใส่เรา และพรหมวิหาร 4 โดยให้การดูแลด้วยความมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ในการเตรียมตัวก่อนตาย บุญกิริยาวัตถุ 10 เป็นการเปิดโอกาสและสนับสนุนผู้ป่วย ได้ให้ทาน รักษาศีล พัฒนาจิตใจ อ่อนน้อมถ่อมตน ขวนขวายในการทำบุญ แ่บุญกุศล ยินดีในบุญกุศล พังธรรมตามกาล สนทนาธรรม ทำความเห็นให้ตรงตามหลักธรรม ซึ่งมีงานวิจัยเกี่ยวกับการเตรียมตัวตายอย่างสงบตามหลักพุทธธรรม ซึ่งสอดคล้องสอดคล้องกับ รัตนพงษ์ กองตา (2548) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การเตรียมตัวตายอย่างสงบตามหลักพุทธธรรม พบว่า การเตรียมตัวตาย มี 2 ระยะ คือ การเตรียมตัวก่อนตายระยะยาว ได้แก่ การให้ทาน การรักษาศีล การเจริญภาวนา และการเตรียมตัวก่อนตายระยะสั้น คือการทำใจให้สงบในช่วงใกล้ตายหรือกำลังเผชิญความตาย ด้วยการน้อมใจให้ระลึกนึกถึงคุณงามความดีของตนเองที่ได้เคยกระทำมาแล้ว การให้ครอบครัว ญาติ ผู้ใกล้ชิด หรือพระสงฆ์ และบุคลากรทางการแพทย์ได้ช่วยปลอบใจและให้สติและคำแนะนำแก่ผู้ที่กำลังเผชิญความตายให้กลับได้สติ เพื่อเผชิญความตายอย่างสงบได้ และเชื่อว่าเมื่อตายไปแล้วจักเกิดใหม่ได้ในสุคติภพ สิ่งซึ่งผู้ป่วยได้รับจากทีมดูแล ทำให้ผู้ป่วยให้ความไว้วางใจ ก็จะมีคามผ่อนคลาย มีความปลดปล่อย วางลงได้ จิตใจสงบ ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาบัวพันธ์ ฉนทโสภโณ (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การเตรียมตัวตายตามหลักมรณานุสติในคัมภีร์ฝ่ายเถรวาท พบว่า วิธีการเตรียมตัวตายที่ดี ประกอบด้วย การมีสติ ระลึกถึงความตาย เกิดความสลัดสังเวชใจ กำหนดรู้ความตายและรีบ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ชวนขยายใน ทาน ศील ภาวนา เมื่อบุคคล พิจารณาความตายอยู่บ่อย ๆ จะทำให้ได้สติ ไม่ประมาทและเร่งรีบทำความดี ซึ่งการเตรียมตัวก่อนตาย ในพระพุทธศาสนาเถรวาท มีเป้าหมายเพื่อให้พุทธศาสนิกชนไม่ประมาทในความตาย ให้เข้าใจอริยสัจ 4 ให้ตระหนักรู้ทุกข์และความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของชีวิต(กาญจนา จิตต์วัฒน์, 2553: 3) ที่เกิดมาแล้วต้องตายทั้งหมดทั้งสิ้น อริยสัจ 4 อันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเน้นที่สุด คือเรื่องทุกข์และการดับทุกข์ ความตายเป็นความทุกข์ของมนุษย์ ไม่มีใครหลีกเลี่ยงพ้นจากความตายไปได้ การที่จะเผชิญกับความตายแบบไม่กลัวกับความตายและเห็นว่า ความตายเป็นจริงเป็นเรื่องธรรมดาเป็นเรื่องธรรมชาติ เห็นชีวิตกับความตายเป็นเรื่องเดียวกัน ดังนั้นการเรียนรู้เพื่อการเตรียมตัวก่อนตาย จึงเป็นเรื่องสำคัญเพื่อให้รู้เท่าทันความตาย (สมรักษ์ เจียมธีรสกุลและจิริยุทธ์ สิริสุพันธ์ุ, 2562: 3) ก็เหมือนกับการรู้เท่าทันทุกข์ รู้เท่าทันความคิดของตนเอง เมื่อความคิดความเห็นถูกก็จะนำไปสู่การพูด การกระทำถูกต้องไปด้วย ซึ่งเป็นทักษะชีวิตขั้นพื้นฐานที่จำเป็น ดังหลักอริยสัจ 4 อันธรรมเป็นเครื่องดับทุกข์ อริยสัจ 4 เป็นธรรมอันประเสริฐ 4 ประการที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ขึ้นเป็นความจริง ที่เป็นจริงแท้แน่นอนที่ไม่รู้จักเปลี่ยนแปลงเป็นความจริงที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ สอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง อริยสัจ 4 พระพรหมคุณาภรณ์ (ปอ.ปยุตโต)(2562: 846-849) ได้กล่าวไว้ในหนังสือพุทธธรรมความว่า อริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมสำคัญที่ครอบคลุมคำสอนทั้งหมดในพระพุทธศาสนา ให้ความหมายของอริยสัจ 4 ประการ เป็นของแท้ ไม่คลาดเคลื่อนไปได้ ไม่กลายเป็นอย่างอื่น ถือว่าเป็นลักษณะของคำสอนในพระพุทธศาสนา คือการสอนความจริงที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต แต่คนทั่วไปยังไม่รู้จักจนกว่าจะได้ยินได้ฟัง สิ่งที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้นำมาเปิดเผย เมื่อเรารู้และเข้าใจตามแล้ว จึงรู้ว่าความตายเป็นเพียงปรากฏการณ์ทางธรรมชาติของสรรพสิ่ง ที่เกิด แก่ เจ็บ แล้วก็ตายไป ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นปกติสำหรับชีวิตมนุษย์โดยไม่ได้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกของมนุษย์ การแก้ปัญหาแบบอริยสัจ 4 ก็เริ่มต้นที่ทุกข์ รู้จักทุกข์ เข้าใจทุกข์ แล้วหาสาเหตุของทุกข์ (สมุทัย) หาวิธีแก้ปัญหาของทุกข์ (มรรค) ด้วยวิธีที่ถูกต้อง สิ่งที่จะทำให้บุคคลเข้าใจถึงความจริงตามธรรมชาติของสรรพสิ่งทั้งหมด ซึ่งบุคคลมีความจำเป็นต้องเรียนรู้และจัดการชีวิตด้วยตนเอง เห็นความสำคัญ และปฏิบัติตามพุทธหลักธรรม มีการเตรียมตัวให้พร้อมกับการตายก่อนที่จะตาย ต้องมีความรู้ความเข้าใจและรอบคอบ การเตรียมความพร้อมสำหรับความตายนั่น ต้องเตรียมในขณะที่ยังมีสติสัมปชัญญะ ในขณะที่ยังมีสติรับรู้ผิดชอบชั่วดี เป็นการเตรียมความพร้อม เตรียมเสบียง เตรียมสัมภาระให้พร้อมในการเดินทางไปสู่ภพใหม่ เป็นการปรับสมดุลชีวิต เป็นแนวทางที่เป็นเหตุให้ถึงความดับทุกข์ ซึ่งมีอยู่ 8 ประการ เพื่อให้ถึงจุดหมายหรือบรรลุเป้าหมายที่ตั้งใจของชีวิตที่เหลืออยู่ (8 ประการคือ มรรค 8 คือความจริงที่ว่าด้วยทางแห่งความดับทุกข์ ได้แก่ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาวายามะ สัมมาอาชีวะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ) ซึ่งเปรียบเทียบกับอริยสัจ 4 โดยอุปมา : ทุกข์เหมือน ความกลัวตาย กลัวการพลัดพราก กลัวการทรمانจากการเจ็บปวด กลัวการเป็นภาระให้ครอบครัว สมุทัยเหมือน โรคมะเร็งระยะสุดท้ายที่เป็นสาเหตุของความทุกข์ทรมาณ นิโรธเหมือน ความผ่อนคลาย อาการหายปวด ความสงบ ความปล่อยวาง ความหมดห่วง ปลงลง มรรคเหมือน ยารักษาโรคและกระบวนการดูแลรักษาแบบประคับประคอง กระบวนการสร้างการยอมรับความจริง วิธีการปรับ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ชีวิตที่เหลืออยู่ให้สมดุลด้วยหลักพุทธธรรมตามความเชื่อความศรัทธาของพระพุทธศาสนาเถรวาท ทำบุญ ถวายทาน ทำความดี ละความชั่วกลัวบาป ถือศีลภาวนามุ่งสู่ความสงบ ไม่อ้อนวอนผีสิง เทวดา มรณานุสติ **เป็นการปล่อยวางอย่างเข้าใจ** การเตรียมตัวตายก่อนตายของผู้ป่วยระยะสุดท้าย เพื่อให้รู้ เข้าใจชีวิตและความตายตามความเป็นจริง การเตรียมตัวก่อนตายมีเป้าหมายเพื่อให้วาระสุดท้ายของชีวิตมีคุณภาพที่ดีขึ้น จึงเป็นการเตรียมตัวก่อนตายตามหลักอริยสัจ 4 ใน 4 ขั้นตอน 4 กระบวนการคือ 1) กระบวนการสร้างการยอมรับความจริง 2) กระบวนการสร้างความเข้าใจชีวิตและการเจ็บป่วย 3) การปรับสมดุลชีวิต 4) การปฏิบัติการเพื่อปล่อยวาง ปรับเปลี่ยนความทุกข์ให้ ปล่อยวางอย่างเข้าใจ สามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางการเตรียมตัวก่อนตายตามหลักอริยสัจ 4

กระบวนการดูแลแบบประคับประคอง	บูรณาการอริยสัจ 4	ผลลัพธ์
<p>1. กระบวนการสร้างการยอมรับความจริง โดยการประเมิน 4 ด้าน 5 มิติ คือ</p> <p>4 ด้าน ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ด้านร่างกาย 2. ด้านจิตใจ 3. ด้านครอบครัว สังคมและสิ่งแวดล้อม 4. ด้านจิตวิญญาณ <p>5 มิติ มีดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การเคลื่อนไหว 2. การทำกิจกรรมและการดำเนินของโรค 3. การดูแลตนเอง 4. การรับประทานอาหาร 5. ระดับความรู้สึก 	<p>1. ขั้นทุกข์ (ขั้นกำหนดรู้ปัญหา) เป็นการกำหนดรู้ของทุกข์ทั้ง 10 ประการของขั้น 5 โดยทีมดูแลรักษาเข้าไปทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินของโรค การพยากรณ์โรค การแจ้งข่าวร้ายว่า การเป็นโรคมะเร็งระยะสุดท้ายมีปัญหาคุณภาพร่างกายรักษาไม่หาย เป็นสิ่งที่ผู้ป่วยต้องรู้ตามความเป็นจริงที่อยู่กับตัวและใกล้ตัว</p>	<p>1. รู้ความจริงของการเจ็บป่วย ผู้ป่วยและครอบครัวได้รับรู้ตามความเป็นจริงตามหลักฐานที่ทีมดูแลรักษาให้ข้อมูลที่เป็นจริงตามมาตรฐานการรักษาของแพทย์แผนปัจจุบันที่เป็นจริง</p>
<p>2. กระบวนการสร้างความเข้าใจชีวิตและการเจ็บป่วยด้วยเทคนิคการให้การปรึกษา (Counselling), การประชุมครอบครัว (Family meeting), การดูแลรักษาตามอาการ (Support Treatment)</p>	<p>2. ขั้นสมุทัย (ขั้นวิเคราะห์สาเหตุ) เป็นการวิเคราะห์สาเหตุของความทุกข์ที่ได้จากการประเมิน 4 ด้าน ใน 5 มิติ</p>	<p>2. ทราบสาเหตุที่แท้จริง ทีมดูแลรักษาได้ทราบข้อมูลที่เป็นสาเหตุของความทุกข์ ทรมานทุกด้านทุกมิติ ผู้ป่วยและครอบครัวได้รู้สาเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ความทรมานทั้งหลาย</p>
<p>3. ปรับสมดุลชีวิต ให้ชีวิตที่เหลืออยู่มีคุณค่า ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นโดยการให้ผู้ป่วย มีสิทธิ์ ในการเลือกการ</p>	<p>3. ขั้นนิโรธ (ขั้นต้องการดับทุกข์) เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ ในการร่วมกันหาทางออกของปัญหา</p>	<p>3. มีแนวทางปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาตามสาเหตุ โดยทีมดูแลรักษา กับผู้ป่วย ร่วมกัน หาทางออกของปัญหา</p>

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

<p>รักษาภายใต้การดูแลแบบประคับประคองโดยให้การดูแลตามอาการเน้นความสุขสบายให้ยาบรรเทาปวด ไม่มีเครื่องยึดโยงพันธนาการกับร่างกาย โดยไม่จำเป็นเช่น ไม่บีบหัวใจ ไม่ใส่ท่อช่วยหายใจ เลือกลับบ้านไปอยู่กับครอบครัวสังคมและสิ่งแวดล้อมที่คุ้นเคยที่อบอุ่น สะสางสิ่งต่าง ๆ ที่ยั้งคั่งค้างคาใจ</p>	<p>ให้คุณภาพชีวิตที่เหลืออยู่ดีขึ้น ด้วยการไม่ยื้อชีวิตให้เกิดความทุกข์ทรมานโดยไม่จำเป็น</p>	<p>กำหนดวิธีปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้ป่วยโดยให้ผู้ป่วยตัดสินใจเองหรือญาติใกล้ชิดที่ผู้ป่วยไว้วางใจ</p>
<p>4. ปฏิบัติการปรับเปลี่ยนความทุกข์ โดยการดูแลด้วยความพอใจและเต็มใจดูแลอย่างต่อเนื่อง เอาใจใส่ต่อปฏิกริยาของผู้ป่วย เปลี่ยนความกลัวต่าง ๆ วิธีคิด หักศนคติ ให้เป็นอยู่อย่างธรรมชาติ ตามกฎของไตรลักษณ์ เข้าใจชีวิตกับความตาย ตามหลักอิทัปปัจจยตา ส่งเสริม การทำบุญ ถวายทาน ไหว้พระ สวดมนต์ การละทำชั่ว กลัวทำบาป อโหสิกรรม การทำสมาธิ ให้จิตสงบ ระลึกถึงแต่สิ่งดีงาม มรณสติให้ระลึกถึงความตายเป็นเรื่องปกติของชีวิต</p>	<p>4. ชั้นมรรค (ขั้นดับทุกข์) เป็นขั้นตอนปฏิบัติเพื่อการดับทุกข์ โดยกำหนดวิธีแก้ปัญหาคือให้สอดคล้องกับสาเหตุของปัญหาแต่ละบุคคล โดยการเอาหลักพุทธธรรมนำการดูแลตามอาการหรือสภาวะของแต่ละบุคคล เช่น หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา หลักพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา บุญกิริยาวัตถุ 10 คือทาน ศีล ภาวนา อ่อนน้อม ขวนขวยในบุญ แม้บุญยินดีในกุศล พึงธรรม สนทนาธรรม ทำให้ความเห็นให้ตรง</p>	<p>4. ปลอ่ยวางอย่างเข้าใจ โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ติมดูแลรักษา ให้การดูแลด้วยความมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ผู้ป่วยได้ใช้ชีวิตที่เหลืออยู่ด้วยความเข้าใจชีวิตและความตาย พร้อม ปลอ่ยวาง และจากไปอย่างสงบ</p>

7. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเตรียมตัวก่อนตายของผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย โรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น” ผู้วิจัยพบว่ามีบางกรณีที่น่าสนใจ เพราะมนุษย์ย่อมมีหลากหลายแง่มุมในการดำเนินชีวิตมีโรคภัยต่าง ๆ เบียดเบียนทั้งทางกายและทางใจ เมื่อร่างกายเจ็บป่วยจิตใจย่อมไม่เป็นสุข แต่หากผู้ใดปฏิบัติจิตใจตามแนวทางพระพุทธศาสนาอย่างถ่องแท้แล้ว จะใช้ชีวิตอย่างมีสติ จิตใจก็สงบ ชีวิตเป็นสุข โรคทางกายก็น้อยลง จึงได้เสนอแนะไว้ทั้งเชิงนโยบายและเพื่อการทำวิจัยในประเด็นดังต่อไปนี้

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้ ผู้วิจัยขอเสนอเพื่อเป็นแนวทางในการเพิ่มทักษะของบุคลากรในการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายเพื่อการเตรียมตัวก่อนตายตามหลักอริยสัจ 4 บุคลากรควรยึดหลักอิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 และบุญกิริยาวัตถุ 10 ในการดูแลให้เห็นเป็นรูปธรรม ในยุคเทคโนโลยีที่มีเครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ ทางออนไลน์

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

7.1.2 ควรปรับแนวคิดดั้งเดิม ความตายเป็นของทุกคน มีความเสมอภาคกัน ทุกคนมีสิทธิ์ตายดี ตายอย่างสมศักดิ์ศรี หากมีการส่งเสริมในการให้ความรู้เรื่องความตาย เป็นเรื่องธรรมชาติ เป็นเรื่องใกล้ตัว เปลี่ยนแนวคิดดั้งเดิมเมื่อการพูดถึงความตายนั้นเป็นเรื่องไม่ดี เป็นเรื่องอัปมงคล เป็นการแข่ง ให้ปรับแนวคิด และรณรงค์อย่างจริงจังเหมือนการรณรงค์เรื่องการดูแลสุขภาพทำอย่างไรสุขภาพจะแข็งแรง ให้ประชาชน เข้าใจอย่างลึกซึ้ง ให้มีความตระหนักรู้ว่าทำอะไรเมื่อถึงเวลาความตายมาถึงจะเผชิญกับความตายได้อย่างไม่ ทุกข์ทรมาน มีการวางแผนสำหรับการตายไว้ เหมือนกับการวางแผนครอบครัว ทำเป็นนโยบาย มีหน่วยงาน ดูแลรับผิดชอบที่ชัดเจน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เมื่อพูดถึงความตายให้เป็นวิถีชีวิตที่ปกติ แม้ว่าในอดีตจนถึง ปัจจุบันจะมีการอบรมมากมายหลากหลายหลักสูตรในเรื่องการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายและ ปฏิบัติเพื่อการตายดี แต่ก็ยังดูเหมือนว่า ยังเป็นเรื่องปัจเจก ต้องเตรียมตัวก่อนตายเมื่ออายุมากแก่ชรา เมื่อเจ็บป่วยใกล้ตายเท่านั้น ทั้ง ๆ ที่เราสามารถวางแผนการตายได้โดยไม่ต้องรอให้แก่ชราหรือเจ็บป่วยโรคเรื้อรัง และอาจจะเป็นการทำให้ สังคมน่าอยู่ขึ้น ไม่เห็นแก่วัตถุนิยมมากเกินไป สังคมจะไม่พยายามเอาชนะธรรมชาติจนเสียสมดุล สังคมจะมีความเอื้อเพื่อเกื้อกูลกันมากขึ้น ถ้าเราสามารถทำงานเป็นวัฒนธรรม คนไทยทุกครอบครัว ทุกคนมีการวางแผนการตาย บรรจุเป็นหลักสูตรให้มีการเรียนรู้เกี่ยวกับความตายเหมือนความตายเป็นเพื่อนสนิท สังคมก็จะเข้าสู่เป็นสังคมแห่งความตายดี สมศักดิ์ศรีที่เกิดขึ้นเป็นมนุษย์

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงการวิจัย

7.2.1 ควรมีการศึกษาวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเตรียมตัวก่อนตายกับผู้ป่วย โรคมะเร็งระยะสุดท้ายว่าสามารถดำเนินการ ความเป็นไปได้หรือไม่ อย่างไร เช่น การดูแลแบบ ประคับประคองมีการยุติการรักษาผู้ป่วยระยะสุดท้าย ทีมผู้ดูแลรักษายังต้องการยื้อชีวิต ผู้ป่วยมีสิทธิ์ในร่างกาย ทีมดูแลรักษาใช้หลักพุทธธรรมนำการดูแล

7.2.2 ควรมีการศึกษาถึงผลกระทบจากการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเตรียมตัวก่อนตายกับ ผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย ที่อาจเกิดขึ้นระหว่างทีมผู้ดูแลรักษาและผู้ป่วยในกรณีความเชื่อ ความมีอคติ

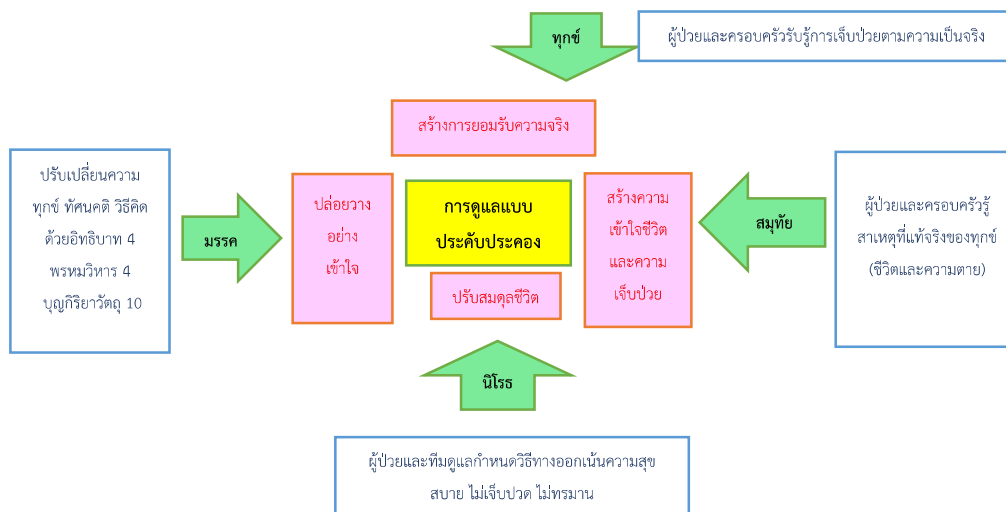
7.2.3 ควรมีการศึกษาถึงผลสัมฤทธิ์ของการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเตรียมตัวก่อนตายกับ ผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้ายว่ามีการตายเป็นอย่างไ

7.2.4 ควรมีการศึกษาการเตรียมตัวก่อนตายตามกลุ่มอายุต่าง ๆ เป็นช่วงอายุเพื่อหาแนวทางในการ วางแผนสร้างความตระหนักรู้ไปสู่ความไม่โลภ ไม่หลง

8. ข้อค้นพบจากการวิจัย

การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเตรียมตัวก่อนตายกับผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้ายโรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เป็นผลทำให้ผู้ป่วยรู้มิติของชีวิตและความเจ็บป่วย ผู้ป่วยเข้าใจชีวิตและ ยอมรับความตายได้ตามความเป็นจริง โดยวาระสุดท้ายของชีวิตใน 4 ขั้นตอน คือ (1) กระบวนการสร้างความ เข้าใจความจริง (2) กระบวนการสร้างการยอมรับ (3) การปรับสมดุลชีวิต และ (4) การปล่อยวางอย่างเข้าใจ. การเตรียมตัวก่อนตายของผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย ตามหลักพุทธธรรม ในพระพุทธานุศาสนานาถราช เป็น การสร้างคุณค่าของชีวิตในวาระสุดท้าย ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีก่อนตาย คือ ไม่ทุกข์ทรมานทรมานตายอย่าง

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
 สงบ ภายใต้ หลักพุทธธรรมนำการดูแลแบบประคับประคอง โดยการนำเอาหลักอิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 และบุญกิริยาวัตถุ 10 ในการเตรียมตัวก่อนตาย เป็นขั้นเป็นตอนได้อย่างสมเหตุสมผล ตามฐานะ ตามสภาวะของแต่ละบุคคล เพื่อมุ่งสู่การปล่อยวาง จากการละสังขาร จากการยึดติด จากการเหนียวรั้งทั้งหลายกลับคืนสู่ธรรมชาติได้อย่างเข้าใจธรรมชาติของชีวิต ตามภาพที่ 8.1

ภาพที่ 8.1 การเตรียมตัวก่อนตายตามหลักอริยสัจ 4

ที่มา : สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

9. บรรณานุกรม

- กาญจนา จิตต์วัฒน์. (2553). การบูรณาการการเตรียมตัวตายในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับ
 วัชรยาน. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหา
 จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, หน้า 3
- กัญญ์ฐิตา ศรีภา. (2554). ประสบการณ์ใกล้ตายของผู้ป่วยมะเร็งระยะสุดท้าย. วิทยานิพนธ์
 วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, ปีที่ 19 ฉบับที่ 4 ประจำเดือนตุลาคม- ธันวาคม
 2554, หน้า 83 -94
- จอห์น แมคคอลลเนล. (2556). เฝยขัญญความตายอย่างสงบ “รู้ไว้ใช้ว่า”. เครือข่ายพุทธิกา,
 จดหมาย ข่าวอาทิตย์อัสดง, ปีที่ 6 ฉบับที่ 19 มกราคม-มีนาคม 2557
 สืบค้นจาก <https://www.budnet.org>, สืบค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2563.
- บุษยามาส ชีวสกุลยง. (2551). แบบประเมินระดับการดูแลผู้ป่วยที่ได้รับการดูแลแบบ
 ประคับประคอง ฉบับสวนดอก. ฝ่ายการพยาบาล โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่.
 คณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, หน้า 1-8
- ประสิทธิ์ กุลบุญญา. (2563). วิธีการเฝยขัญญความตายและรูปแบบการเตรียมตัวตาย สำหรับผู้
 สูงวัยตามหลักพระพุทธศาสนา, วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ, ปีที่ 5

- วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
ฉบับที่ 10 ประจำเดือนตุลาคม 2563, หน้า 196-212
- พระมหาบัวพันธ์ ฉนทโสภโณ(ประสังคะโท). (2553). **ศึกษาการเตรียมตัวตายตามหลักมรณานุสสติในคัมภีร์ฝ่ายเถรวาท การเตรียมตัวตายอย่างสงบตามหลักพุทธธรรม.**
วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระไพศาล วิสาโล. (2553). **เผชิญความตายอย่างสงบ 1 .(พิมพ์ครั้งที่ 1).** กรุงเทพฯ:
เครือข่ายพุทธิกา, หน้า 1
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ปอ.ปยุตฺโต). (2562). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ.** (พิมพ์ครั้งที่ 52). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, หน้า 846- 849.
- รัชฎาพร แนบเนียน.(2564). **ผลของการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายแบบประคับประคองด้านจิตวิญญาณ.** วารสารโรงพยาบาลนครพนม ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน พฤษภาคม-สิงหาคม 2564 ,หน้า 65-77.
- รัตนพงษ์ ก่องตา. (2548). **การเตรียมตัวตายอย่างสงบตามหลักพุทธธรรม.** สารนิพนธ์
ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- ศรีเวียง ไพโรจน์กุล. (2555). **เอกสารการอบรมวิชาการ Basic Palliative Care for Nurses:** หน่วยการรณรงค์, โรงพยาบาลศรีนครินทร์, คณะแพทยศาสตร์,
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สายสิริ อิศราญาณชัย, (2559). **ตายดี เตรียมได้.** เรียบเรียงจากการวางแผนการดูแลในระยะท้ายของชีวิตล่วงหน้า (Advance Care Planning), โครงการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติว่าด้วยการสร้างเสริมสุขภาวะในระยะท้ายของชีวิต พ.ศ.2557-2559. ชั้น 2 อาคาร 10 ชั้น เลขที่126/146 ภายในสถาบันบำราศนราดูร,
นนทบุรี, หน้า 9
- สมรักษ์ เจียมธีรสกุล และ จิรยุทธ์ สินธุพันธุ์. (2562). **การสื่อสารเพื่อการเตรียมตัวตายในศตวรรษที่ 21.** กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 3